

บทที่ 5

สรุปผลการศึกษา อภิปรายผลและข้อเสนอแนะ

การศึกษาเรื่องการมีส่วนร่วมในการป้องกันและแก้ไขปัญหาหมอกพิษทางอากาศของสมาชิกองค์กรชุมชนในเขตเทศบาลนครเชียงใหม่เป็นการศึกษาที่มีวัตถุประสงค์ เพื่อศึกษาความคิดเห็นเกี่ยวกับสภาพปัญหาหมอกพิษทางอากาศของสมาชิกองค์กรชุมชนในเขตเทศบาลนครเชียงใหม่ รวมถึงเพื่อศึกษาการมีส่วนร่วมของสมาชิกในองค์กรชุมชนในเขตเทศบาลนครเชียงใหม่กับการป้องกันและแก้ไขปัญหาหมอกพิษทางอากาศ ส่วนการเก็บรวบรวมข้อมูลใช้แบบสอบถามและการประชุมร่วมกันระหว่างตัวแทนจากชุมชนศรีมงคล ชุมชนต้นขาม ชุมชนระแงงและชุมชนศรีวิชัยที่อยู่ในเขตเทศบาลนครเชียงใหม่ กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการศึกษาทั้งหมด 206 คน ซึ่งทั้งหมดเป็นสมาชิกองค์กรชุมชนในเขตเทศบาลนครเชียงใหม่ได้แก่ สมาชิกอาสาสมัครสาธารณสุข สมาชิกกลุ่มพัฒนาสตรีและกลุ่มผู้นำชุมชน วิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้โปรแกรมสำเร็จรูปสำหรับงานวิจัยทางสังคมศาสตร์ และการบันทึกจากหัวข้อประเด็นการประชุมร่วมกันของทั้ง 4 ชุมชน ผลการศึกษาสามารถสรุปได้ดังนี้

5.1 สรุปผลการศึกษา

การศึกษาครั้งนี้ สามารถสรุปผลการศึกษาจำแนกตามวัตถุประสงค์ที่ตั้งไว้ 2 ประการดังต่อไปนี้คือ

5.1.1 การศึกษาสภาพข้อมูลพื้นฐานของสมาชิกองค์กรชุมชนใน 4 ชุมชนของเขตเทศบาลนครเชียงใหม่

โดยข้อมูลพื้นฐานของสมาชิกองค์กรชุมชนที่เป็นสมาชิกอาสาสมัครสาธารณสุข กลุ่มพัฒนาสตรีและกลุ่มผู้นำชุมชน ส่วนใหญ่ผู้ที่ตอบแบบสอบถามจะเป็นเพศหญิงมากกว่าเพศชาย และจะอยู่ในช่วง 41 - 50 ปี มากที่สุดและการประกอบอาชีพส่วนใหญ่ จะประกอบอาชีพรับจ้างซึ่งจะมีรายได้อยู่ระหว่าง 500 - 5,000 บาท/เดือน โดยผู้ที่ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่จะอยู่ในกลุ่มพัฒนาสตรี รองลงมาคือกลุ่มอาสาสมัครสาธารณสุข (อสม.) และกลุ่มผู้นำชุมชน ตามลำดับ

5.1.2 การศึกษาสภาพปัญหามลพิษทางอากาศของสมาชิกองค์กรชุมชนในเขตเทศบาลนครเชียงใหม่ในเรื่องมลพิษจากยานพาหนะ เตาเผาขยะและเตาเผาศพ

จากการศึกษาพบว่า กลุ่มตัวอย่างมีความคิดเห็นที่เกี่ยวกับการได้รับผลกระทบทางสุขภาพจากสภาพปัญหาที่พบดังนี้

1. ชุมชนที่พบปัญหามลพิษทางอากาศในเรื่องมลพิษยานพาหนะมากที่สุด คือ ชุมชนต้นขามเนื่องด้วยภายในชุมชนมีการใช้ยานพาหนะจำนวนมาก ประกอบกับการดูแล การตรวจเช็คสภาพยานพาหนะยังมีน้อย รวมถึงการให้ความสำคัญในเรื่องดังกล่าวยังไม่เพียงพอเท่าที่ควรและสมาชิกองค์กรชุมชนยังมีการเกี่ยวข้องกับสุขภาพที่เกิดจากการได้รับควันจากยานพาหนะ ส่วนชุมชนศรีมงคล ชุมชนระแกงและชุมชนศรีวิชัย ส่วนใหญ่จะใช้ยานพาหนะจำพวกจักรยานยนต์มาก จึงก่อให้เกิดมลพิษทางอากาศน้อย แต่มีสาเหตุรำคาญในเรื่องมลพิษทางด้านเสียง ส่วนในด้านสุขภาพก็มีการเบื้องต้น

2. ชุมชนที่พบปัญหามลพิษทางอากาศในเรื่องมลพิษจากเตาเผาขยะมากที่สุด คือ ชุมชนต้นขาม เนื่องด้วยภายในชุมชนยังคงมีการเผาขยะโดยลำพัง ซึ่งไม่มีการควบคุมดูแลจากเทศบาลนครเชียงใหม่ โดยลักษณะของขยะที่เผาส่วนใหญ่จะเป็นขยะประเภทเศษใบไม้ ขยะแห้ง โดยทั่วไป ยกเว้นขยะอันตราย เช่น กระป๋อง หลอดไฟฟ้า ที่สมาชิกชุมชนได้ทิ้งลงในถังขยะของเทศบาลนครเชียงใหม่ ส่วนอาการที่เกี่ยวกับสุขภาพก็ได้รับผลกระทบคือสมาชิกชุมชนมีอาการหายใจติดขัดและวิงเวียนศีรษะ นอกจากนี้ 3 ชุมชนที่เหลือได้แก่ ชุมชนศรีมงคล ชุมชนระแกง และชุมชนศรีวิชัย มีการเผาขยะอยู่ในระดับปานกลาง ทั้งนี้เพราะชุมชนดังกล่าวทิ้งขยะในถังขยะของเทศบาลนครเชียงใหม่จะเป็นผู้นำไปกำจัดและส่วนที่เผาส่วนใหญ่จะเป็นขยะประเภทใบไม้ ส่วนอาการที่ได้รับเมื่อสูดเอาอากาศที่เป็นพิษเข้าไปก็จะมีอาการคล้ายจะเป็นลม

3. ชุมชนที่พบปัญหามลพิษทางอากาศในเรื่องมลพิษจากเตาเผาศพมากที่สุดคือ ชุมชนระแกง ด้วยชุมชนระแกงและศรีวิชัยมีพื้นที่อยู่ติดกับเตาเผาศพและจะมีเจ้าพนักงานประจำสุสานจะทำการเผาศพเกือบทุกวัน โดยบางครั้งจะเป็นศพที่มาจากโรงพยาบาลที่อยู่บริเวณใกล้เคียง โดยผู้ที่อยู่ในชุมชนเมื่อได้รับอากาศจากการเผาศพจะมีอาการวิงเวียนศีรษะและอาเจียน ส่วนชุมชนที่เหลือคือ ชุมชนศรีมงคลและชุมชนต้นขามได้รับผลกระทบจากเตาเผาศพค่อนข้างน้อย เนื่องจากอยู่ห่างจากบริเวณเตาเผาศพ ประมาณ 10 กิโลเมตร จึงได้รับผลกระทบน้อยและได้รับเฉพาะกลิ่นเผาศพที่ก่อให้เกิดความรำคาญเท่านั้น

จากสภาพปัญหาชุมชนที่ประสบปัญหามลพิษข้างต้น เป็นชุมชนศรีวิชัยได้รับมลพิษทางอากาศมากที่สุด รองลงมาได้แก่ ชุมชนศรีมงคล ชุมชนต้นขามและชุมชนระแกง ตามลำดับ

5.1.3 การมีส่วนร่วมของสมาชิกองค์กรชุมชนในเขตเทศบาลนครเชียงใหม่กับการ

ป้องกันและแก้ไขปัญหามลพิษทางอากาศ

การมีส่วนร่วมของสมาชิกองค์กรชุมชนในเขตเทศบาลนครเชียงใหม่กับการป้องกันและแก้ไขปัญหามลพิษทางอากาศของทั้ง 4 ชุมชน ได้แก่ ชุมชนศรีมงคล ชุมชนต้นขาม ชุมชนระแงง และชุมชนศรีวิชัยนั้น ส่วนใหญ่พบว่า ชุมชนทั้ง 4 ชุมชน มีระดับการให้ความร่วมมือในการจัดการมลพิษในชุมชนของตนเองค่อนข้างน้อย เนื่องด้วย ชุมชนทั้ง 4 ให้เหตุผลว่า ภายในชุมชนยังไม่ค่อยมีปัญหาในเรื่องมลพิษทางอากาศจากยานพาหนะ เตาเผาขยะและเตาเผาศพ ถึงขั้นการได้รับอันตรายต่อสุขภาพของสมาชิกในชุมชน เพียงแต่จะก่อให้เกิดความรำคาญในช่วงบางขณะที่อยู่ใกล้แหล่งมลพิษดังกล่าว

ซึ่งการมีส่วนร่วมของสมาชิกองค์กรชุมชนนั้นควรที่จะมีการรับฟังปัญหาที่เกิดขึ้นภายในชุมชนร่วมกันคิดแก้ไข ร่วมหาแนวทางที่จะแก้ไขปัญหา ตลอดจนควรมีการปรึกษาหารือร่วมกับเจ้าที่ของรัฐที่มีส่วนเกี่ยวข้องในการแก้ไขปัญหา ทั้งนี้เพื่อที่จะทำให้มีการแก้ไขปัญหาได้ตรงจุดและรวดเร็วมากยิ่งขึ้น

5.2 อภิปรายผลการศึกษา

การศึกษาเกี่ยวกับการมีส่วนร่วมในการป้องกันและแก้ไขปัญหามลพิษทางอากาศของสมาชิกองค์กรชุมชนในเขตเทศบาลนครเชียงใหม่ เป็นการศึกษาเพื่อเป็นข้อมูลพื้นฐานในการหาแนวทางให้สมาชิกองค์กรชุมชนในเขตเทศบาลนครเชียงใหม่ทั้ง 4 ชุมชน มีส่วนร่วมในการแก้ไขปัญหามลพิษทางอากาศที่เกิดจากแหล่งยานพาหนะ เตาเผาขยะ เตาเผาศพ เพื่อให้ชุมชนได้เห็นความสำคัญของปัญหาด้านมลพิษ และเข้าไปมีส่วนร่วมในการบำบัดและจัดการกับปัญหาที่ต้นเหตุของแหล่งมลพิษ และสมาชิกในชุมชนเองได้ร่วมกันเฝ้าระวังแหล่งกำเนิดมลพิษทางอากาศภายในชุมชนของตนเอง ตามแนวคิดของ วันชัย วัฒนศัพท์ (2544) ที่กล่าวถึงกระบวนการมีส่วนร่วมสาธารณะ คือ การที่ประชาชนมีบทบาทมีส่วนร่วมที่จะตัดสินใจ ตั้งแต่เริ่มโครงการ ตั้งแต่ที่จะรับทราบปัญหา ร่วมคิด ร่วมหาแนวทางที่จะแก้ปัญหาต่างๆ ไปจนกระทั่งถึงเมื่อโครงการต่างๆ เกิดขึ้นก็มีบทบาทติดตามโดยตลอดกระบวนการ

จากหลักการข้างต้น ชุมชนที่ศึกษาไม่ได้เข้ามามีส่วนร่วมกระบวนการมีระบบที่ค้นหาสาเหตุของปัญหาเพื่อเข้าไปแก้ไขปัญหาได้อย่างจริงจัง ดังตัวอย่างชุมชนศรีวิชัยที่เกิดมลพิษทางอากาศมากที่สุด สะท้อนให้เห็นว่ากระบวนการมีส่วนร่วมตั้งแต่การเข้าสู่ปัญหายังไม่มีการดำเนินการใดๆ ในขณะที่ชุมชนอื่นมีปัญหาบ่อยกว่าแต่ก็ไม่ได้หมายความว่าสมาชิกภายในชุมชน

จะมีส่วนร่วมในการจัดการปัญหา ทั้งนี้เป็นเพราะสภาพแวดล้อมของชุมชนมีความแตกต่างกัน และจากการศึกษาพบว่า ผู้ที่เข้าไปมีส่วนร่วมในการจัดการกับปัญหามลพิษทางอากาศร่วมกับหน่วยงานราชการ ส่วนใหญ่เป็นตัวแทนของสมาชิกชุมชน ได้แก่ ผู้นำชุมชน หรือสมาชิกองค์กรชุมชนเท่านั้น ส่วนสมาชิกของชุมชนทั่วไปไม่ได้มีส่วนร่วมในการจัดการปัญหาใดๆ เมื่อวิเคราะห์ระดับการมีส่วนร่วมของประชาชนตามมิติการวิเคราะห์ของ Jonh M. Cohen and Norman T. Uphoff (1980) แล้วพบว่า ประชาชนที่เข้าไปมีส่วนร่วม หากพิจารณาจากมิติด้านบุคคลที่มีส่วนร่วมกับเทศบาลเป็นเพียงตัวแทนของสมาชิกชุมชนเท่านั้น โดยเข้าไปมีส่วนร่วมเฉพาะในการปฏิบัติตามแนวทางที่หน่วยงานราชการกำหนดไว้ให้เท่านั้น เช่น การเข้าร่วมประชุม ฝึกอบรม ผลที่เกิดจากการมีส่วนร่วมจึงเป็นเพียงการเสริมสร้างความรู้ ความเข้าใจขององค์กรชุมชน หรือเป็นแต่เพียงการติดต่อสัมพันธ์กันระหว่างตัวแทนชุมชนกับเจ้าหน้าที่ของราชการเท่านั้น หากจะให้ประชาชนเข้าไปมีส่วนร่วมในการป้องกันและแก้ไขปัญหามลพิษทางอากาศอย่างเต็มรูปแบบแล้ว โกมาตร จึงเสถียรทรัพย์ (2545) เสนอแนะว่าประชาชนควรมีส่วนร่วมในทุกขั้นตอนนับตั้งแต่การสำรวจปัญหา การค้นหาแนวทางแก้ไข การคิดค้นและการกำหนดกิจกรรมต่างๆ และดำเนินการแก้ไข ทั้งนี้จะต้องให้ชุมชนมีส่วนร่วมในการตัดสินใจและการดำเนินงานตลอดกระบวนการ ตั้งแต่การค้นหาปัญหา สาเหตุของปัญหา และพิจารณาแนวทางแก้ไข การตัดสินใจเลือกแนวทางแก้ไข และวางแผนหรือโครงการแก้ไขปัญหา การปฏิบัติการแก้ไขปัญหตามแผนและโครงการที่วางไว้ การรับประโยชน์จากโครงการ และการประเมินผลโครงการ

ดังนั้นจะเห็นได้ว่า กระบวนการจัดการมลพิษหากเทศบาลนครเชียงใหม่ ส่วนราชการที่เกี่ยวข้อง ผู้นำชุมชนและประชาชนในชุมชนนั้นไม่มีความเข้าใจแนวทางการจัดการมลพิษทางอากาศและปัญหาสิ่งแวดล้อมอื่น ๆ และไม่ให้อิทธิพลประชาชนเข้าไปมีส่วนร่วมรับรู้ กระบวนการและการจัดการปัญหาและปรับปรุงกฎหมายให้ชุมชนจัดการปัญหาได้โดยตรงก็จะเป็นการยากที่จะคลี่คลายปัญหาการจัดการแหล่งกำเนิดของปัญหามลพิษทางอากาศให้ยุติปัญหาได้ อาทิ ความรู้ ความเข้าใจและกฎหมายเกี่ยวกับการกำหนดมาตรฐานการปล่อยของเสียกับเสียงของยานพาหนะตามประกาศกองจัดการคุณภาพอากาศและเสียง กรมควบคุมมลพิษ กระทรวงวิทยาศาสตร์ เทคโนโลยีและสิ่งแวดล้อม หรือการห้ามมิให้มีการเผาขยะในที่สาธารณะในประกาศของเทศบาลนครเชียงใหม่ หรือประกาศมาตรฐานของเตาเผาขยะของสำนักจัดการคุณภาพอากาศและเสียง กรมควบคุมมลพิษ ซึ่งจะเห็นได้ว่าผู้นำชุมชนไม่เข้าใจในปัญหามลพิษอันเนื่องจากไม่เข้าใจถึงเกณฑ์มาตรฐานสิ่งแวดล้อม จึงละเลยเกณฑ์มาตรฐานปัญหานี้

ส่วนประเด็นสำคัญของการจัดการมลพิษทางอากาศของเขตชุมชนเมือง ต้องอาศัยความร่วมมือของประชาชนทุกฝ่ายกับเทศบาลนครเชียงใหม่ที่เกี่ยวข้องอยู่บนพื้นฐานของการมีส่วนร่วม

ต่อเจตคติที่ดีต่อแหล่งกำเนิดมลพิษเพื่อให้ประชาชนในชุมชนมีการวางแผนจัดการ ติดตามงานที่ตนเองรับผิดชอบ ซึ่งจะนำไปสู่การเห็นความสำคัญและพัฒนาเป็นความตระหนักต่อไปในอนาคต

5.3 ข้อเสนอแนะ

การศึกษาการมีส่วนร่วมในการป้องกันและแก้ไขปัญหามลพิษทางอากาศของสมาชิกองค์กรชุมชนในเขตเทศบาลนครเชียงใหม่ เป็นการศึกษาเพื่อที่จะนำไปใช้เป็นแนวทางในการแก้ไขปัญหาลมพิษทางอากาศในเขตเทศบาลนครเชียงใหม่ ซึ่งผลจากการศึกษาพบว่า สมาชิกองค์กรชุมชนส่วนใหญ่ยังมีส่วนร่วมต่อการป้องกันและแก้ไขปัญหามลพิษทางอากาศในระดับที่น้อย ดังนั้นหน่วยงานที่เกี่ยวข้องควรส่งเสริมการพัฒนาการมีส่วนร่วมขององค์กรชุมชนดังนี้

5.3.1 ควรมีการนำเสนอข้อมูลเกี่ยวกับสภาพปัญหามลพิษทางอากาศต่อชุมชนต่าง ๆ รวมทั้งควรให้ความรู้ สมาชิกองค์กรชุมชนและประชาชนภายในชุมชนให้เกิดความตระหนักต่ออันตรายของมลพิษทางอากาศที่จะส่งผลกระทบต่อสุขภาพอนามัยของประชาชน

5.3.2 ควรจัดฝึกอบรมอาสาสมัครป้องกันภัยจากมลพิษทางอากาศ เพื่อทำหน้าที่รณรงค์ให้สมาชิกในชุมชนได้มีความเข้าใจต่อปัญหามลพิษทางอากาศที่เกิดขึ้น และเข้ามามีส่วนร่วมหาแนวทางป้องกันและแก้ไขปัญหาระดับชุมชนให้มากขึ้น

5.3.3 ควรมีการจัดตั้งศูนย์รับร้องเรียนเกี่ยวกับปัญหาด้านมลพิษทางอากาศและทำการตรวจสอบปัญหาเพื่อแก้ไขปัญหาคือทันที

5.3.4 ควรจัดตั้งคณะกรรมการร่วมรัฐราษฎร์เพื่อกำหนดแนวทางดำเนินการจัดการกับสาเหตุของปัญหามลพิษทางอากาศ เช่น การออกกฎระเบียบปฏิบัติ การจัดตั้งกองทุนเพื่อสิ่งแวดล้อม เป็นต้น

5.4 ข้อเสนอแนะในการวิจัยครั้งต่อไป

ผู้ศึกษามีความเห็นว่ายังต้องมีการศึกษาวิจัยถึงแนวทางการสร้างเสริมกระบวนการมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดการปัญหาลมพิษทางอากาศ โดยเฉพาะแนวทางในการปฏิบัติสำหรับองค์กรบริหารส่วนท้องถิ่นที่มีความผูกพันกับประชาชน